

naděje, že v tom směru půjde vývoj. Máme na mysli zejména předpisy § 66, odst. 5 a § 45, odst. 6.²⁰⁾

*

Některé námitky, jež jsme uvedli proti pražskému uličnímu a jízdnímu řádu, nemohou zeslabiti nesporný význam jeho. Jako celek je to dílo, s nímž může býti policejní ředitelství, zejména autoři jeho plně spokojeni. Na otázku praktické upotřebitelnosti nemají námitky rázu právně theoretického pronikavého vlivu, ač bychom si jistě přáli, aby uliční řád vyhovoval po všech stránkách. Pokud jde o fakt, že pražský uliční řád recipoval z valné své části ustanovení uličního řádu berlínského, nelze to konečně autorům jeho míti za zlé; snad naopak je dobře, že tu byly využity zkušenosti z města, kde jsou poměry kvantitativně ještě složitější než v Praze. Lze tedy doufati, že uliční a jízdní řád při rigorosním provádění splní úplně úkol, jenž se mu ukládá, že totiž přispěje ke z dokončení uliční policie ve Velké Praze.

Teleologický princip a normativna teoria.

(Úvahy k novokantizmu v právnej filozofii II.)

Dr. Julius Víršík (Bratislava).

Gustáv Radbruch, profesor na univerzite v Heidelbergu, stúpenec t. zv. »süd-west-deutsche rechtsphilosophische Schule« formuloval princip teleologického nexu v právnej filo-

²⁰⁾ Kdybychom nevěděli o příslušných předpisech berlínského řádu, těžko bychom hledali vysvětlení, jak se dostala do řádu pražského tato starožitnost: »Vyzvánění na ulici za účelem prodeje mléka jest dovoleno«, § 66 odst. 5. (Originál: »Das Ausklingen von Milch im Verkauf von der Strasse aus ist gestattet«, § 68, odst. 3, berlín. ulič. ř.). Nebo: Je známo, že v pražské tramwayi je kouření zakázáno a není naděje, že by kdy bylo v budoucnu dovoleno. Nicméně pražský uliční řád stanoví v § 45, odst. 6: »Zejména nesmějí býti dopravovány v místnostech, určených pro kuřáky (sc. ve voze elektrické dráhy), nádrže, obsahující zápalné plyny a tekutiny.« (Originál: »Insbesondere dürfen Ballons, die mit explosiblem Gas gefüllt sind, in die für Raucher bestimmten Wagen oder Wagenteile nicht mitgenommen werden«, § 38, odst. 5). Budiž však řečeno, že »kouření, jakož i držení hořčících dýmek, doutníků nebo cigaret« jest podle pražského řádu »dovoleno pouze v těch částech vlaků, které k tomuto účelu budou určeny« (§ 45, odst. 4), zatím co berlínský originál praví: »Das Rauchen sowie das Mitbringen brennender Pfeifen, Zigarren oder Zigaretten ist in den für Nichtraucher bestimmten und entsprechend bezeichneten Wagen und Wagenteilen verboten,« § 38, odst. 3. — Prvý příklad (zvonění mlékařů) je památkou na doby, kdy se v Praze ještě mléko z mlékáren rozváželo a nebylo četných prodejen jako dnes. Mimo to, jak známo, pomýšlí se dokonce na zákaz tohoto nehygienického zařízení, pokud dosud v drobném měřítku trvá.

zófií tymito slovami: »Nikdy nemožno niečo považovať za správne (richtig) už preto, lebo ono je, alebo bolo, alebo pravdepodobne bude.«¹⁾ A keď si uvedomíme, že Radbruch odvodzuje pojem práva z jeho ideje,²⁾ bude nám pochopiteľné, že na základe uvedenej tézy vedel sa účinne postaviť proti prirodzene-právnej teorii, proti historickej škole i proti historickému materializmu, ktoré názory majú jedno spoločné: nedostatok subjektívneho ocenenia predmetu zúčtovania, je im totiž hodnotou samá existencia toho ktorého stavu.

Avšak proti normatívnej teorii je táto veta bezmocná, lebo Kelsenová »reine Rechtslehre« úzkostlivo sa vyhýba ztotožňovaniu toho, čo je účelové s tým, čo je normou chcené.³⁾ Pre normatívnu teóriu neprichádza do úvahy meritko hodnotenia, lebo normovanie nie je jej hodnotením. A nielen že v prílišnom prízvukovaní formálnosti kategórie normy vypúšťa z pojmu normy hodnotenie, ale deklasifikuje teleológiu a ztotožňuje ju s kauzalitou. Kelsenovi je teleologický neksus identickým s kauzálnym a vysvetľuje si ho len opačným východiskom pozorovania.⁴⁾ Ako prípad a príklad súvislosti kauzality a teleologie cituje Kelsen Wundta a jeho prípad s cirkuláciou krvi.⁵⁾ Tlkot srdca je príčinou cirkulácie a táto je zase účelom tlkotu srdca.

Keď teda Radbruch prichádza k norme (i k právnej) z ideje (práva) a táto je mu výsledkom teleologického hodnotenia, nemôže sa v polemii utkať s Kelsenom, ktorého teória nemá alebo aspoň nechce mať nič spoločného s kauzalitou a s teleológiou. A tak sa ztretá s nezdarom pokus fiksovať na reálnejšom podklade ony vo vzduchu visiace formálne pojmy Kelsenovej normy. Ich pojmovým znakom je, že sa práve nedajú fiksovať na podklade reálnom, že s existenciálnym a ekzistujúcim svetom vôbec nesúvisia, že ich vznik a zánik je záhadou,⁶⁾ že ich platnosť je misteriom, že ich obsah sa vyčerpáva konštatovaním toho, že sú normou.

Avšak rozsiahla literatúra je dôkazom toho, že normatívna teória vyvodzuje z pojmu normy aj praktické konzekvencie a tu už nie je ľahostajným, či z normatívneho nazierania vylúčime teleológiu. Bez teleologického princípu musí každé praktické riešenie tej ktorej otázky právnej na základe normatívnej teórie viesť buď k ľubovôli alebo k absurdným výsledkom. Než by som však toto dovodil na praktických príkladoch, musím

1) G. Radbruch: Grunzüge der Rechtsphilosophie Leipzig, 1914, str. 3.

2) G. Radbruch: a. h. str. 29 a násl.

3) Hans Kelsen: Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, II. vyd., Tübingen 1923, str. 65 a násl.

4) H. Kelsen: a. h. str. 64.

5) H. Kelsen: a. h. str. 63.

6) H. Kelsen: Ueber Grenzen zw. jur. und soz. Methode, Tübingen, 1911, str. 9.

dokázat, že ani rýdza forma normy nie je prostá teleologie a musí sa chápať ako produkt teleologie, čo kategórie ľudského myslenia.

Kelsen je preto zásadným odpôrcom teleologického nazle-
rania v normatívnej teórii,⁷⁾ lebo jemu je teleologia totožná
s kauzalitou. Preto musíme hneď tu začať a volím si prípad
citovaný samým Kelsenom, prípad Wundtov o cirkulácii krvi.
Je o zaj nepochopiteľné, ako sa mohol stať Kelsen v tomto prí-
pade obeťou tak vulgárneho metafizicizmu, proti ktorému sa
tak výbojne stavia na iných miestach. Tlkoť srdca je mu prí-
činou cirkulácie krvi. Z toho plynie na základe zdravej nepre-
pojatej logiky, že cirkulácia je n á s l e d k o m tlkoťu srdca, ni-
kdy však nie jeho ú č e l o m.⁸⁾ Nevedomky stavia sa tu Kelsen
s Wundtom na stanovisko metafizické a predstavuje si jednu
složku kauzálnej reťaze ako rozumovú bytosť. Dajme si iný
prípad. Tieto riadky píšem ceruzou. Medzi mojou ceruzou a na-
písanými riadkami je kauzálny neksus. Ona ceruza, resp. jej
trenie sa o papier je príčinou stopy, zvanej písmo. Ale ú č e l o m
tohoto trenia (v objektivnom smysle) nie je písmo, ono
písmo je len n á s l e d k o m jeho, iba mne, môjmu predsavzatiu,
že budem ceruzou tak a tak po papieri pohybovať, tomuto
predsavzatiu je účelom písanie! Tvor, ktorý nie je schopný po-
súdenia len poznávania, nemôže si uvedomiť teleologický neksus
medzi mojím predsavzatím a písmom, ale iba kauzálny neksus
medzi písaním a písmom, prípadne medzi psychickými reflexa-
mi v mojej duši a motorickým vyjadrením týchto reflexov. Stále
treba tu prízvukovať objektivnosť poznávania a subjektívnosť
posudzovania! Neobstojí preto kategorické tvrdenie Kelsenovo,
ktoré ostatne ani sa nepokúša dokázat, že teleologické naziera-
nie možno rozšíriť na všetky kauzálne denia;⁹⁾ ono ostane vy-
hradené výlučne pre jednanie vôl-né (česky: volní, nem.: Wil-
lensakten). Keď teda Kelsen a priori zahrňuje pod teleologický
neksus všetky prípady kauzálneho neksu, môže mať pravdu,
lenže tým len splietol pojmy, lebo pre ten istý pojem kauzality
používa ním špatne porozumeného významu pojmu teleologie!
Tým ani zďaleka neodstránil pojem vlastnej teleologie vo vyššie
uvedenom smysle. Lebo tvrdiť, žeby teleologia v našom smysle
bola mysliteľná u každej kauzálnej odvislosti, znamenalo by
smelú a nemiestnu fikciu, ktorá by predpokládala u každého
článku kauzálnej reťaze vôl-ny akt!¹⁰⁾

⁷⁾ Toto vytýká normatívnej teórii menovite tiež Erich Kauf-
m a n n : Kritik der neukantischen Rechtsphilosophie, Tübingen, 1921,
str. 23, a násl.

⁸⁾ H. K e l s e n : Hauptprobleme, str. 64.

⁹⁾ H. K e l s e n : Hauptprobleme, str. 63: »Práve tak, ako je prí-
pusťné teleologické nazieranie nielen pri predstave v budúcnosti sa za-
príčinať majúcich jednaní (teda pri jednaniach vôl-ných), ale aj pri
všetkých organických deniach prírodných: možno ho rozšíriť vôbec na
všetky kauzálne deje.«

¹⁰⁾ Teleologiu prijíma pre obor normatívneho nazierania aj

Lebo podstatným znakom teleologického neksu nie je statické poznanie a položený účel, lež dynamická složka medzi poznaním a docieľiť sa majúcom účelom. Účelovosť vzniká nie z poznania, ale z posúdenia, ovšem musí tu byť najprv poznanie, aby mohlo nastať uznanie a preto sa nesmie Kelsen diviť,¹¹⁾ že bez kauzálneho názoru nie je mysliteľná teleologia, veď je hodnotiacia činnosť duše vyššieho rázu a geneticky i logicky sekundérna a nasledujúca po poznávajúcej činnosti; obe činnosti duševné sú však samostatné.¹²⁾

V tomto smysle a len v tomto smysle chápaná teleologia je rýdzou kategoriou myslenia a východiskom normy. Teleologia stavia ideje (v objektívnom smysle slova) a ideále (v subjektívnom smysle). Teleologia je pomer hodnotiaceho k hodnotenému. Výsledkom tohoto hodnotenia je idea. Určité napätie medzi hodnotiacim a ideou je norma. Pri tom ovšem v subjektívnom smysle pôjde nie o ideu, ale o ideál. Týmto spôsobom je nakrátko vysvetlený vznik autonómnej normy. Avšak heteronómna norma dá sa tiež uviesť na autonómnu, keď zameníme stanovisko.¹³⁾ Každá kauzálna pravda má platnosť absolutnu; každá teleologická idea (teda pre hodnotiaci subjekt ideál) má postulát absolutnej platnosti. Každá autonómna norma má teda tiež postulát absolutnej platnosti a pristupuje k druhej osobe ako norma heteronómna, ktorá sa ovšem zase stáva predmetom poznania, hodnotenia, a konečne normovania u druhého subjektu.¹⁴⁾

A preto onen nikdy neriešiteľný boj priority štátu a práva, či bol skorej štát ači právo.¹⁵⁾ Lebo právna norma je normou par excellence heteronómnu. K tejto sa môže stavať hodnotiaci poddaný pozitívne alebo negatívne, pri čom poznaním základnej normy právneho poriadku, poslúchať štátnym orgánom, vzniká v hodnotiacom idea a ideál vyhnúť sa represáliám právneho poriadku, právnej sankcii. Ony osoby, ktoré nemôžu

---

Stammeler keď sa kategoricky stavia proti snahe zaviesť do logiky okrem kauzality a teleologie iné základné spôsoby nazierania. Srv. R. Stammeler: Rechtsphilosophische Grundfragen 1928, Bern, str. 33.

11) H. Kelsen: Hauptprobleme, str. 63, kurzívou tlačený citát Wundta.

12) Srv. k otázke pomeru kauzality a teleologie E. Mezger: Sein und Sollen im Recht, Tübingen 1920, str. 69 a násł.

13) Viď tiež G. A. Wielikowski: »Die Neukantianer in der Rechtsphilosophie, München, 1914, str. 160, pozn. I. — Wielikowski pokladá i so stanoviska Kelsenovho právo za autonómnu normu.

14) Srv. k tomu vývodu Felixa Somló: Juristische Grundlehre, Leipzig, 1917, str. 104—105.

15) Je totiž štát hodnotiacim subjektom a právny poriadok je ním postaveným ideálom, kdežto »právo« t. j. normovosť tohoto poriadku, je onen pomer hodnotiaceho k ideálu. Preto možno štát vo smysle právnickom logicky len súčasne s normou, právnym poriadkom, pochopiť a predstaviť, lebo práve onou nomotetickou činnosťou určitej sociologickej skupiny stáva sa z tejto štát. Sú teda štát a právny poriadok pojmy logicky priradené, sú to dva fenomeny, medzi ktorými je určitý pomer, právo; práve z tohoto dôvodu nemôžu byť ani totožné.

poznať normu, ktoré nemajú fyzickej osobnosti, ktoré sa vedome stavajú proti právnemu poriadku (zločinci) nie sú z ich subjektívneho stanoviska viazané normou. Iba štát, jeho orgány sú zviazané normou, uskutočniť účel legislatoreom daný, bez ohľadu, na to, či jednotlivec sa mu podrobuje alebo nie. A keď po stránke formálnej je i ľahostajné, či sa stane táto heteronómna norma u poddaného aj autonómnu, nie je to ľahostajné po stránke obsahovej, ako to ešte poznáme u obyčajového práva, u revolúcie atď.

V tomto smere už známa »Anerkennungstheorie« Bierlingovej školy prízvukovala složku materiálnej účinnosti normy a formálneho zachovania jej. Avšak ďalšie dovodzovanie naznačených myšlienok nemá tu miesta, i doposiaľ pre nedostatok náležitého osvetlenia uvedených názorov mohli vzniknúť najrozličnejšie nedorozumenia. Podotknúť musím však ešte, že s Bierlingovou teoriou už i len z toho dôvodu nemožno súhlasiť, lebo samými fikciami chcela nahradiť uznanie k uznávantu neschopných právnych subjektov (deti, spiaci, choromyselný, zločinec). Tu uvedený názor sa však bez týchto fikcií ľahko obíde.

Lež vrátim sa k citátu uvedenému na začiatku tohoto pojednania. Jeho vadou je negatívnosť, nestanovuje meritko onej »správnosti« a aby sme ju po tejto stránke doplnili, môžeme uviesť, že je to teleologia, uznanie, či hodnotenie subjektu. Keď sa toto teleologické hodnotenie v objektívnej forme vysloví, dostaneme Kelsenovú rydze formálnu normu, ktorá vyjadruje len objektivizovanú vôľu, že niečo má byť, neobsahuje však poukaz na subjekt normu kladúci, na spôsob dosiahnutia účelu (jednanie) a na možnosť, platnosť atď. Táto norma a študium jej formy môže mať úzko teoretický a noetický význam, avšak pre vedu a pre jurisprudenciu nemá smyslu operovať onou prázdnu a nič nevyslovujúcou funkciou normy,¹⁶⁾ práve tak ako nemá významu pre ekzistenciálne vedy ona »ekzistencia« bez času, miesta, priestoru a obsahu, ako si ju predstavoval na pr. antický filozof Parmenides. A ona rýdza forma normy, ako nám ju Kelsen podáva, je skutočne plodom akéhosi normatívneho eleatického princípu podľa vzoru Parmenidovho a Zenu. Lenže títo antickí filozofi ani sa nesnažili vysvetliť z ich filozofického princípu denie sveta, kdežto Kelsen podáva na základe rydzej právnej normy celý systém práva, počnúc od práva súkromného po štátne a medzinárodné.¹⁷⁾ K týmto praktickým dôsledkom normatívnej teorie dovoľm si však podať svoje poznámky na inom mieste.

¹⁶⁾ E. K a u f m a n n hovory a. h. str. 29: »Pozitívna jurisprudencia začíná sa na vlas tam, kde Kelsen končí.«

¹⁷⁾ Toto doznáva Kelsen najnovšie i v spise: »Der Staat als Integration, Wien, 1930, str. 5.